

ТМ	Г. XX	Бр. 1-2	Стр. 197 - 200	Ниш	Јануар - Јун	1997.
----	-------	---------	----------------	-----	--------------	-------

Prikaz dela

Primeno: 27.10.1997.

Bi qana Staji }

OBRAZOVAVE - POTREBA I SUDB I NA SAVREME- NOG ^OVEKA*

Ovih dana u na{ im kwi`arama pojavila se nova kwiga Radivoja Kuli}a Sadr`aj rada i obrazovawe koja se bavi uvek aktuelnim odnosom ove dve zna~ajne i neodvojive sfere qudske delatnosti. Kwiga je objavqena u izdavu Instituta za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu.

R. Kuli} je kwigu podelio na uvod, tri dela i zaqu-ak, a prilo`en je i po`eqan rezime na engleskom jeziku.

U uvodnom delu autor isti~e da i pored toga {to je u literaturi postojao zna~ajan interes za neke dimenzije profesionalnog i op{teg razvoja ~oveka, ipak nije do{lo do sveobuhvatnijeg prou~avawa odnosa obrazovawa i rada. Zato ova kwiga predstavqa poku{aj celovitijeg sagledavawa u~e{ja sadr`aja rada u usmeravawu i podsticawu odraslih na obrazovawe i u~ewe, zasnovan na rezultatima istra`ivawa.

U prvom delu kwige izlo`en je teorijski pristup problemu istra`ivawa. Polaze}i od stava da je me|uzavisnost sadr`aja rada i obrazovawa karakteristi~na za tri osnovne faze u razvoju qudskog rada: zanatsku proizvodwu, industrijsku proizvodwu i proizvodni sistem nastao pod uticajem nau~no-tehnolo{ke revolucije i atumizacije, autor bli`e obja{wava ovaj odnos kroz istoriju. Proizvodwu zanatlijskog tipa karakteri{e profesionalna autonomija radnika, a univerzalnost poslova koje majstor obavqa zahteva dugotrajno sticawe profesionalnih znawa i ve{tina, koje se sti~u na po~etku radne karijere jednom i definitivno. Me|utim, nauka po~iwe da bude shvatana kao imperativ tek u ma{inskoj industrijskoj proizvodwi. Ipak, iako se oseja nedostatak za kvalifikovanim radnicima, malo se pa`we poklawu `ivotnim i zdravstvenim problemima radnika i wihovom obrazovawu. Masovna proizvodwa dovodi do uske specijalizacije radnika i o{trog razdvajawa fizi~kog i duhovnog rada. Radnici se zapo{qavaju posle samo nekoliko dana obu~avawa. Tek po~etkom dvadesetog veka dolazi do zna~ajnih

* Kuli} Radivoje: Sadr`aj rada i obrazovawe. - Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, 1997.

promena u industriji. Razvijaju se masovne proizvodne tehnike i velika industrijska preduzeća. Nove tehnologije traže nove kadrove - radnike sa dužim osnovnim obrazovanjem, stručno osposobljene koji poseduju tehnike i teorijske veštine. Ipak, najviše promena donosi naučno-tehnološka revolucija. Ove promene ogledaju se u sredstvima rada, karakteru i sadržaju rada, objektu rada, tehnologiji i organizaciji proizvodnje. Unutar industrije tradicionalne struke smanjuju broj zaposlenih dok se razvijaju novi segmenti industrije, a u razvijenim zemljama sve je vidnije kretanje ljudskog rada ka "neproizvodnom sektoru" odnosno "sektorom služi". Smanjuje se broj rutinskih poslova, pa autor smatra: "...realno je predvideti da će u skoroj budućnosti najveći broj poslova biti intelektualniji, interesantniji i odgovorniji, što podrazumeva veće pripremanje i obrazovanje zaposlenih" (str. 29). Zato se i postavlja pitanje kakvu profesionalnu pripremu treba da obezbedi sadašnji i budući sistem obrazovanja? R. Kulić smatra da je to priprema koja može da omogući potpuno razumevanje celokupnog sistema automatizovane proizvodnje i koja sadrži elemente koji olakšavaju razumevanje svih aspekata moderne industrije, osiguravaju transferibilne veštine i daju znanja iz oblasti organizacije i upravljanja preduzećima. [iroka znanja iz kibernetike, matematike, elektronike, mikroelektronike, informatike i logike, trebalo bi da razviju kod polaznika kritičko mišljenje i da ih osposobe za samostalno i kreativno razmišljanje.

U daljem tekstu prvog dela knjige autor iznosi različita određenja pojma rad (psihološka, ekonomska i sociološka) u nauci i stranoj literaturi, iz kojih sledi da se rad, kao najvažniji oblik ljudske društvene delatnosti, može svestranije sagledati samo interdisciplinarno, ukoliko se izkristališu sva njegova specifična svojstva i odlike. Pri određenju pojma "sadržaj rada" autor pravi razliku između ovog pojma i karaktera rada, jer je karakter povezan sa sistemom veza i odnosa među ljudima, dok se sadržaj odnosi na skup radnih funkcija koje zaposleni izvršavaju u procesu proizvodnje. Zato predlaže definiciju: "Pod sadržajem rada podrazumevamo skup određenih operacija i dužnosti (radnih funkcija) koje je čovek (zaposleni) obavezan da kvalitetno i kvalifikovano izvršava u radnom procesu radi ostvarivanja prethodno postavljenih ciljeva i zadataka" (str.50). Posebnu pažnju autor posvećuje shvatanju rada kao podsticaja na obrazovanje, pozivajući se na mnogobrojna istraživanja koja pokazuju da "učewe zbog diploma" nije jedini i najvažniji oblik obrazovanja i učewe odraslih. Sve veći značaj dobija i učewe na poslu i drugi oblici neformalnog učewa.

R. Kulić u ovom delu knjige razmatra obrazovne potrebe u sklopu opšte ljudskih potreba, pa u skladu sa savremenim andragoškim shvatanjima pod "utvrđivanjem obrazovnih potreba" podrazumeva: "Sistematski i organizovan proces prikupljanja i analiziranja podataka i informacija o obrazovnim potrebama individua, grupa ili cele društvene zajednice" (str.94), što predstavlja osnovu za uspešno planiranje i programiranje obrazovanja odraslih. Brojna istraživanja vršena u svetu pokazala su da veliki broj odraslih participira u različitim oblicima obrazovanja i učewa (najčešće je udi sa dobrim materijalnim statusom, visokim nivoom školovanja i sklonosti uka mobilnosti), dok, takole, značajan procenat odraslih ne participira ni u jednom obliku obrazovanja (najčešće nezaposleni mladi, delovi ruralne populacije, imi-

granti, stariji odrasli, siromašno urbano stanovništvo, radnici sa niskim nivoom obrazovanja, neke kategorije žena, osobe sa lingvističkim problemima). Razlozi za participaciju odraslih u obrazovawu su kako ekonomske prirode tako i zbog ličnog zadovoljstva, dok su razlozi za neparticipirawe: porodični i spolni problemi, opšti stavovi, nastavna situacija i nedovoljna prilagođenost obrazovnog sistema potrebama odraslih.

U drugom delu kwige R. Kulić iznosi metodologiju istraživawa koje je vršeno tokom oktobra i novembra 1991. godine na teritoriji Niša, na uzorku od 719 radnika iz različitih radnih sredina. Osnovni cilj istraživawa bio je da se ustanovi u kojoj meri sadržaj rada i njegovi elementi asociraju na obrazovawe, pa se pošlo od osnovne hipoteze da sadržaj rada bitno utiče na obrazovno-kulturno ponašawe zaposlenih. Pretpostavilo se: da postoje statistički značajne razlike u stavu prema obrazovawu zaposlenih s obzirom na prirodu i sadržaj rada koji obavljaju; da postoji statistički značajna razlika između pojedinih elemenata sadržaja rada i stava prema obrazovawu; da među zaposlenima postoje razlike u izboru motiva za obrazovawe s obzirom na sadržaj rada; da postoje razlike u iskazivawu obrazovnih potreba s obzirom na sadržaj rada; da postoje razlike u participaciji u obrazovno-kulturnim aktivnostima; da postoje razlike u pravljenju sredstava masovnih komunikacija. U istraživawu je primenjena deskriptivna metoda sa dve istraživačke tehnike: anketirawe i skalirawe. Korišćene su dve skale: Skala motivacije za rad i Skala stavova prema obrazovawu. U procesu obrade podataka korišćeno je više statističkih postupaka: analiza varijanse i kovarijanse, faktorska i regresiona analiza.

U trećem delu kwige izloženi su rezultati do kojih se u istraživawu došlo. Pokazalo se da je uticaj sadržaja rada na stav prema obrazovawu mali, ali statistički visoko značajan, i da na njega utiču pre svega starost ispitanika i njihova školska sprema. Najpozitivniji stav imaju naučni radnici, a najnegativniji neposredni izvršioc i u poquprivredi. Faktorskom analizom utvrđeno je da sadržaj rada nije jedinstven prostor i da ima najmanje četiri dimenzije: 1. kreativni i emocionalni napor, 2. fizički napor i intenzivnost, 3. zadovoljstvo uslovima i organizacijom rada i 4. motivacija za rad. U značajnoj vezi sa obrazovawem su: motivacija za rad, uslovi rada, uticaj posla na zdravlje, mogućnost profesionalnog usavršavawa i napredovawa u struci, funkcionalnost školskih znawa i emocionalni napor. Pokazalo se da ljudi koji rade na kreativnim, prosperitetnim poslovima, gde nema fizičkog napora i intenzivnih uticaja, imaju pozitivan stav prema obrazovawu odraslih, dok radnici na teškim nekretnim poslovima imaju negativan stav prema obrazovawu.

Obrazovawe i učenje je najizrazitija aktivnost nakon radnog vremena kod naučnih i prosvetnih radnika. Osnovni motivi za obrazovawe kod zaposlenih su: povećanje ličnog dohotka, želja za usavršavawem u struci, dobijawe boljeg radnog mesta, želja za proširivawem obrazovawa, mogućnost stvaralackog rada, zanimljiv posao, ugledan društveni položaj, ugledawe na drugove koji uču.

Višina obrazovawa ispitanika svoja stručna znawa procenilo je kao dovoljna, ali značajan broj iskazuje potrebu za stručnim znawima. Najveći broj smatra da su školska znawa u funkciji tehničko-tehnoških

promena, ali najveću kritičnost u tom pogledu iskazuju neposredni izvršioc u poqoprivredi i industriji i administrativno osobe. Pokazalo se da meju neposrednim izvršiocima u poqoprivredi i industriji ima najviše potencijalnih učesnika u programima društveno-ekonomskog obrazovawa, a najveće interesovawe izraženo je za spqno-političke i ekonomske teme. Obrazovno-kulturne potrebe nisu u dovoljnom obimu zadovoljene kod svih profesionalnih grupa i to kod neposrednih izvršilaca u poqoprivredi i industriji, ali i kod administrativnog osoblja, tehničke inteligencije i stručnaka. Znatno broj ispitanika posećuje javna predavawa, izložbe, galerije i muzeje, sportske i rekreativne događaje, čitaške i časopisne i prati radio i televizijske programe.

Vreme u kome živimo i savremena tehnologija nameću nužnost kontinuiranog učenja i osavremewivawa i dopunjavawa veština, pa su zato dobrodošla sva istraživawa koja pokazuju motive koji qude pokreću na učenje i obrazovawe. Ova knjiga i istraživawe na kome je zasnovana predstavqaju značajan doprinos rasvetqavawu odnosa sfere obrazovawa i sfere rada i pružavawu participacije u obrazovawu odraslih članova našeg društva koji su u ranijem periodu već završili svoje redovno školovawe, ali i sada osećaju potrebu i pokazuju interesovawe za daljim usavršavawem.